

A. SOLNIT, D. C. CURNUTTE. *Korrektur der Okklusion. Grundlagen und praktische Anwendung.* 416 pag., 705 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 380,—. ISBN 3 87652 855 0.

Eerder in dit tijdschrift werd de oorspronkelijke Engelstalige uitgave besproken (Ned Tijdschr Tandheelkd 1989; 96: 164). Voor deze Duitse vertaling kan nagenoeg dezelfde recensie gelden: beide werken zijn identiek. Nogmaals samengevat: het eerste deel behandelt de occlusie van een mechanisch denken: de morfologie van het kaakgewricht en van de kauwvlakken bepalen, vanuit hun geleidingen, de bewegingspatronen. In het tweede deel is een uitgebreide verhandeling opgenomen over de montage van gebitsmodellen in instelbare articulatoren. De occlusie-analyse en het opstellen van een 'slijpplan' vanuit de articulator komen ruim aan bod.

De laatste 170 pagina's beschrijven, aan de hand van veel gedetailleerde illustraties, stap voor stap het selectief inslijpen van occlusie en articulatie. Hoewel niet iedereen de mechanische determinanten aanhangt, krijgt men – dankzij de gepresenteerde gevallen – een goed beeld van een inslijpprocedure.

Het boek is prachtig en kleurrijk uitgevoerd. Men kan het beschouwen als de 'Escoffier' voor de ideale occlusie mét de receptuur om deze te bereiken. Voor hen die zich willen toelagen op de correctie van de occlusie door middel van prothetische opbouw en/of de reductie door inslijpen, wordt dit werk van harte aanbevolen.

R. Buchner, Bussum

T. M. GRABER, B. F. SWAIN. *Grundlagen und moderne Techniken der Kieferorthopädie.* 1160 pag., 2593 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 480,—. ISBN 3 87652 214 5.

Dit boek is de Duitse vertaling van het in 1985 bij Mosby verschenen 'Orthodontics, current principles and techniques'. Het is verdeeld in twee secties: sectie 1 handelt over diagnose en behandelingsplanning en sectie 2 over therapie en behandelingstechnieken. Bekende auteurs op het gebied van de orthodontie nemen de verschillende hoofdstukken voor hun rekening. Zo omvat sectie 1 hoofdstukken over diagnose en behandelingsplanning, biomechanische principes, biologische reacties van de weefsels, orthodontie en het kaakgewricht, en serie-extractie. Sectie 2 bestaat uit negen

hoofdstukken waarin technieken aan de orde komen. Met name worden besproken: de edgewise-techniek, het levelanchorage-systeem, de straight wire appliance en de Begg-techniek. Deze sectie wordt afgesloten met twee hoofdstukken over behandeling van volwassenen en over retentie.

Dit voortreffelijk, rijk geïllustreerde handboek is een 'must' voor ieder die is geïnteresseerd in de huidige stand van zaken in de orthodontie. De kwaliteit van de afbeeldingen is in de originele Engelse uitgave echter beduidend beter.

A. M. Kuijpers-Jagtman, Nijmegen

H. C. B. DE VRIES. *Oral health in schoolchildren in relation to (dental) health education.* 133 pag. Academisch proefschrift Katholieke Universiteit te Nijmegen. Drukkerij Hyspeed BV, Nijmegen 1989. ISBN 90 9002762 9.

Evaluatie-onderzoek van tandheelkundige gezondheidsvoorlichting en opvoeding (TGVO) heeft in Nederland al een lange traditie. Het vormde onder meer een onderdeel van het onderzoek waarop A. J. M. Plasschaert in 1972 onder leiding van Prof. Dr. K. G. König promoveerde. Beiden waren nu promotor van het onderzoek van Herma de Vries.

De onderzoeken die tot nu toe naar het effect van groepsgerichte TGVO zijn uitgevoerd, leidden steeds tot de conclusie dat een cariëspreventief effect niet aantoonbaar is. Men kan zich afvragen waarom nu opnieuw een dergelijk onderzoek moest worden opgezet. Het argument was dat een gebrek aan effect aan het eind van de basisschool, nog niet wil zeggen dat er op latere leeftijd niet sprake zou kunnen zijn van een effect. Het leek daarom nuttig voormalige deelnemers aan het Nijmeegse GVO-project op 14-jarige leeftijd nogmaals te onderzoeken.

Het onderzoek betrof twee groepen: een testgroep die op 6-, 7-, 9- en 11-jarige leeftijd met behulp van een speciaal ontwikkeld lesprogramma onderwijs had gekregen over preventieve tandzorg, en een controlegroep afkomstig van scholen waar dit onderwijs niet werd gegeven. Doordat de kinderen inmiddels van de basisschool waren overgegaan naar het vervolgonderwijs, was het moeilijk hen weer voor onderzoek bijeen te krijgen. Van 633 kinderen die in de jaren daarvoor deelnamen, deed 40% nu niet meer mee aan het onderzoek.

Evenmin als bij het eerder uitgevoerde onderzoek was ook nu geen duidelijk effect van de TGVO-activiteiten aantoonbaar. De onderzoekster geeft daar verschillende

verklaringen voor. Eén daarvan werd tevens het motto van haar proefschrift: 'Video, meliora proboque' deteriora sequor' (Ik zie het betere en erken het, maar volg (doe toch) het slechtere). Ook Ovidius besefte blijkbaar al dat kennis niet altijd leidt tot goed gedrag. Overigens was de kleine achterstand in kennis van de controlegroep ten opzichte van de proefgroep die twee jaar eerder werd gevonden, op 14-jarige leeftijd ruimschoots ingelopen.

Behalve het hiervoor genoemde resultaat leverde de studie interessante epidemiologische gegevens op. Een uitkomst was dat de mondhygiëne zowel bij jongens als bij meisjes tussen 12 en 14 jaar in het algemeen verbeterde. De prevalentie van gingivitis nam duidelijk af in deze periode. Opvallend was dat de cariëstoename tussen 8 en 14 jaar geen verband hield met het (gerapporteerde) gebruik van zoete en andere snacks.

Hoewel niet onverwacht, zijn de uitkomsten ten aanzien van het effect van TGVO toch wel teleurstellend. Dit is natuurlijk geen kritiek op het onderzoek. Terecht zegt de onderzoekster in een van haar stellingen: 'Negatieve resultaten bestaan niet'. Het proefschrift verdient zeker alle aandacht, mede door de zorgvuldige opzet en uitwerking en de duidelijke beschrijving van het onderzoek.

H. Kalsbeek, Leiden

G.K.H. FALLSCHUESSEL. *Kalziumphosphatkeramiken in der Zahnmedizin.* 188 pag., 404 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 280,—. ISBN 3 87652 350 8.

Dit boek biedt een zorgvuldig opgezet overzicht van het gebruik van keramische implantaten in de parodontologie en de kaakchirurgie, waaraan auteurs, afkomstig uit West-Duitsland, de Verenigde Staten en Nederland, hun medewerking verleenden. In de eerste hoofdstukken worden de materiaalkundige aspecten en de eigenschappen van alle beschikbare implantproducten behandeld. Daarna komen de toepassingsgebieden aan de orde. Zo wordt het gebruik van hydroxylapatietkorrels aangeraden voor het opvullen van parodontale botkraters. Het succes van een dergelijke behandeling wordt bepaald aan de hand van de verminderde pocketdiepten, wat echter niets zegt over het histologische resultaat. Er kan immers een interpositie optreden van epitheel tussen de korrels en het worteloppervlak zonder dat dit op de röntgenfoto valt waar te nemen. Behalve

deze methodologische zwakheid, kan men ook betreuren dat de parodontale inzichten niet meer actueel zijn. Zo wordt er, bij voorbeeld, nog gesproken van 'acute bifurcatieparodontitis'.

Minder enthousiast is het boek over het gebruik van keramisch materiaal in lege alveolen om de kaakwalresorptie tegen te gaan. Wel blijkt men voorstander te zijn van het verhogen van de processus alveolaris met hydroxylapatiet om volledige prothesen meer retentie te verschaffen.

Dit boek is nuttig voor wie zich wil oriënteren over wat door sommigen nog wel wordt toegepast. In feite is het principe waarop het boek berust achterhaald.

D. van Steenberghe, Leuven (B)

A. J. FEILZER. Polymerization shrinkage stress in dental composite resin restorations. 74 pag. Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1989.

Dit proefschrift bevat een bepaling en omschrijving van de factoren die ertoe kunnen leiden dat composietrestauraties losscheuren van de caviteitswand en zo tot microlekkage, randverkleuring en eventueel zelfs marginale cariës aanleiding geven. Dit is een probleem dat niet alleen sterk blijkt af te hangen van de keuze van het materiaal, maar evenzeer van de vorm die de restauratie heeft. Hoe groter het zogenaamde vrije oppervlak van de restauratie is, des te gemakkelijker kunnen vloeien en elastische rek van het restauratiemateriaal optreden, waardoor de interne spanningen worden afgebouwd. Ook de relaxatie van deze spanningen, zoals die in de eerste paar weken na het aanbrengen van de restauratie door waterabsorptie optreedt, draagt aanzienlijk bij tot het eventueel behoud van de hechting aan de tandweefsels. Ook verloopt die relaxatie beter bij restauraties met een relatief groot oppervlak. Daarom kan het volgende advies aan tandartsen worden gegeven: zorg bij het aanbrengen van composietrestauraties voor een groot vrij oppervlak van de restauratie, ten einde microlekkage te voorkómen. In het occlusale gebied komt men dan echter in de problemen, omdat composieten nog steeds niet voldoende slijtvast zijn om de kauwkracht te kunnen weerstaan. Dus nog steeds moet het devies luiden: geen composietrestauraties in het occlusale gebied, tenzij een antagonist ontbreekt.

Dit proefschrift is schriftelijk te bestellen bij Staatsuitgeverij/Distributiecentrum Overheidspublicaties, postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage onder vermelding van ISBN 90 346 1981 8. De verkoopprijs bedraagt f 17,50.

F. C. M. Driessens, Nijmegen

E. KRÜGER. Lehrbuch der chirurgischen Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde. Band II. 6e druk, 621 pag., 584 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1988. Prijs DM 220,—. ISBN 3 87652 204 8.

Onlangs werd in dit tijdschrift de zesde druk van deel I van dit handboek over de mondziekten en de kaakchirurgie besproken (Ned Tijdschr Tandheelkd 1989; 96: 165). Evenals het eerste deel is ook deel II schitterend uitgegeven. De vele afbeeldingen, waarvan talrijke in kleur, en de duidelijke tekeningen zijn van een uitstekende kwaliteit. De tekst is helder geschreven.

In dit deel komen achtereenvolgens aan de orde: aandoeningen van de speekselklieren, het kaakgewricht, zenuwafwijkingen (een belangwekkend hoofdstuk), slijmvliesafwijkingen, kaakfracturen, dysgnathieën, aangeboren en verworven afwijkingen van het craniomaxillofaciale skelet, maligne en benigne tumoren, en preprothetische chirurgie (inclusief de implantaten).

De hoofdstukken geven een goed beeld van de recente ontwikkelingen binnen het vakgebied van de mondziekten en de kaakchirurgie. Helaas wordt op de transplantatietechnieken door middel van microvaat-anastomosen en op de microchirurgische zenuwreconstructies nauwelijks ingegaan.

De beschrijvingen van de diverse operatietechnieken zullen de tandarts-algemeenpracticus te ver voeren, maar des te meer is voor hem van waarde de diagnostiek, die zeer uitvoerig wordt behandeld.

Over het algemeen voldoen de literatuurlijsten, zij het dat voornamelijk aan de Duitse literatuur wordt gerefereerd. De inhoudsopgave en de index zijn duidelijk en uitgebreid. De prijs van het boek zal persoonlijke aanschaf in een aantal gevallen bemoeilijken.

Dit boek kan warm worden aanbevolen aan tandheelkundige studenten, algemeenpractici en kaakchirurgen.

K. G. H. van der Wal, Leeuwarden

P. RAETZKE. Die parodontale Rezession. Untersuchungen zur Prävalenz, Ätiologie, Signifikanz und zur Therapie. 208 pag., 144 afb. Carl Hanser Verlag, München, Wien 1988. Prijs DM 86,—. ISBN 3 446 15208 3.

De auteur verschaft op duidelijke en overzichtelijke wijze inzicht in de mate waarin parodontale recessies voorkomen en beoordeelt de gangbare theorieën omtrent de etiologie en de behandelingswijze op hun waarde.

Zo komen achtereenvolgens aan de orde: de anatomie van het parodontium, de prevalentie van parodontale recessies, de

etiologie, de betekenis van de parodontale recessie voor zowel de patiënt (het esthetisch aspect, eventuele pijnlijkheid van de onbedekte worteloppervlakken en de vrees voor het onafwendbare verlies van één of meer elementen), als voor de tandarts (het vooralsnog ontbreken van pasklare behandelingen om aan deze patiëntenproblemen tegemoet te komen) en de behandelingsmogelijkheden om vrijgekomen worteloppervlakken te bedekken.

De inhoud wordt – via verwijzingen in de tekst – ondersteund door een uitgebreide opgave van literatuur, waarin publicaties tot en met 1987 zijn verwerkt.

Dit boek biedt uitstekende informatie om, mede op grond daarvan, een adequate en gefundeerde keuze te kunnen maken tussen wél of niet behandelen van parodontale recessies.

R. W. R. Steures, Tilburg

J. EINWAG. Untersuchungen zur Pharmakokinetik von Fluorid nach lokaler Applikation. 68 pag., 43 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 48,—. ISBN 3 87652 387 7.

Dit boek, van oorsprong een dissertatie, handelt over de farmacokinetiek van verschillende typen fluoridepreparaten. Naast een beschrijving van de analysemethoden van fluoride in speeksel, serum en andere lichaamsvloeistoffen, wordt onderzoek gerapporteerd naar de opname, retentie en excretie van fluoride na gebruik van lokale applicatiemiddelen, fluoridetandpasta's, -lakken en -tabletten. Hierbij worden ook verschillende soorten fluoridenverbindingen (natriumfluoride, monofluorofosfaat en aminefluoride) met elkaar vergeleken.

Het onderzoek is een interessante aanvulling op en bevestiging van de bestaande internationale literatuur. Het proefschrift is, zoals gebruikelijk, vooral voor een kleine groep van deskundigen interessant.

J. M. ten Cate, Amsterdam

J. M. VAN DER ZEE. High-temperature behavior of palladium-based dental alloys. 130 pag. Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1989.

Met zijn onderzoek heeft de auteur een antwoord willen geven op de vraag in hoeverre sommige, op basis van palladium samengestelde legeringen, geschikt zijn of geschikt gemaakt kunnen worden voor het opbakken van porselein. Voordat zijn onderzoek begon, waren er al voor dat doel palladium-zilverlegeringen beschikbaar. De auteur heeft gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe legeringen en daarbij be-

halve palladium, als hoofdbestanddeel, ook gallium, indium, tin, koper, kobalt en zilver als toevoegingen gebruikt.

De bestudeerde eigenschappen waren onderhuidse oxydatie, thermische expansie, keramische hechting, vervorming ten gevolge van kruip en scheurvorming ten gevolge van verhitting. Deze eigenschappen zijn alle van belang voor de kwaliteit van het produkt: de kroon met opgebakken porselein.

de auteur is houder van twee patenten op dit gebied, en men mag aannemen dat deze mede het resultaat zijn van het onderhavige onderzoek. Als directeur van 'Elephant metaalindustrie' neemt hij tevens deel aan de activiteiten van de Nederlandse normcommissie voor tandheelkundige materialen.

F. C. M. Driessens, Nijmegen

P.-J. LAMEY, M.A.O. LEWIS. Diagnostic picture tests in dentistry. 128 pag., 212 afb. Wolfe Medical Publications Ltd., London 1989. Prijs £ 7,50. ISBN 0 7234 0982 X.

Een aardig boekje in zakformaat om de (eigen) kennis over de meest uiteenlopende situaties, die zich in de dagelijkse praktijk kunnen voordoen, te toetsen. De opzet is simpel: op iedere pagina staan twee of drie afbeeldingen, met daarbij (meestal) drie korte vragen en – waar nodig – een bondige toelichting. Achterin bevinden zich de antwoorden in telegramstijl. Er wordt dus alleen zakelijk getoetst en wie het antwoord schuldig blijft of niet goed heeft, moet er de literatuur nog maar eens op naslaan.

De afbeeldingen omvatten voor het merendeel intra- en extra-orale kleurenfoto's, maar ook zijn er röntgenopnamen, weergaven van microscopische preparaten en opnamen van situaties in het tandtechnisch laboratorium. Er is eigenlijk maar één afbeelding (nr. 8) die kwalitatief onder de maat is.

Een alfabetisch register, waarin wordt verwezen naar de illustraties, vormt het sluitstuk van dit boekje dat – mede gelet op de redelijke prijs – het aanschaffen zeker waard is.

B. Z. Deenik, Heemstede

S. WIEGERSMA. Innovatie van het hoger onderwijs. 280 pag. Wolters-Noordhoff, Groningen 1989. Prijs f 49,50. ISBN 90 01 94950 9.

In de 'Hoger Onderwijs Reeks' (ter verspreiding van onderwijskundige informatie gericht op studenten, docenten en beleidsfunctionarissen/bestuurders) is een deel

verschenen waarin de auteur zijn gedachten formuleert over vernieuwingen in het hoger onderwijs en tevens zijn grote bezorgdheid uit over de toekomst van het hoger onderwijs. Zo vormt een poging om inzichten uit de onderwijskunde en de systeemtheorie toe te passen op het hoger onderwijs de kern van dit boek, ten einde universiteiten en hoge scholen te kunnen aanpassen aan de vele en snelle veranderingen in de samenleving. Het schort aan universitaire zijde aan de nodige kennis van de eisen die het eigen bedrijf stelt. En daarom reikt de auteur, vanuit zijn positie op de grens van onderwijskunde en bestuur, materiaal aan om de ontwikkeling van een nieuw hoger onderwijs in goede banen te leiden. Hij maakt de lezer bekend met de nieuwe problemen waarmee de universiteit de laatste 25 jaar te maken heeft gekregen, problemen die zich uitbreiden nu ook het HBO hoger onderwijs is geworden.

Na deze probleemanalyse worden aansluitend voorstellen gedaan voor vernieuwing. Het bestaande model van studierichtingen en beroepsopleidingen als algemeen systeem zal moeten worden vervangen door een geheel andere opzet, die begint met een student-gecentreerde programmering. De invoering zal nodig zijn van een hoger onderwijssysteem in meer dan één fase, waarin de student naar eigen behoefte programma's van uiteenlopend niveau en verschillende inhoud kan samenstellen. Elke fase vormt een afgerond geheel, waarna men het onderwijs met een diploma kan verlaten. Studieduur en cursusduur moeten als regel aan elkaar gelijk zijn en de doorstroming naar volgende fasen zal mede afhankelijk zijn van de kwaliteit van eerder geleverde prestaties.

Een kritische beschouwing, waarin de auteur zijn persoonlijke visie geeft en uitlokt tot discussie.

B. Z. Deenik, Heemstede

R. C. HICKEY, G. F. SAUNDERS, R. L. CLARK, R. W. CUMLEY. The 1987 Year Book of Cancer. 595 pag. Year Book Medical Publishers, Inc. Chicago, London, Boca Raton 1988. Prijs £ 35.50. ISBN 0 8151 1769 8.

R. M. BRINKHOUS, F. G. DALLDORF, J. W. GRISHAM, R. D. LANGDELL, W. W. McLENDON (Eds.). The 1988 Year Book of Pathology and Clinical Pathology. 423 pag. Year Book Medical Publishers, Inc. Chicago, London, Boca Raton 1988. Prijs £ 35.50. ISBN 0 8151 1243 2.

De fraai verzorgde uitgave met samenvattingen van de belangrijkste publikaties uit 1986 op het gebied van diagnostiek en be-

handeling van kwaadaardige tumoren, verzameld in het 1987 Yearbook of Cancer, zal evenals het in opzet vergelijkbare en bij dezelfde uitgever verschenen 1988 Yearbook of Pathology and Clinical Pathology vooral voor enkele kaakchirurgen onder de lezers de moeite van het aanschaffen waard zijn. Primair zijn beide boeken echter bestemd voor pathologen en oncologen. Aantrekkelijk is, dat geselecteerde artikelen door leden van de redactieraad van de betreffende uitgaven van een kort commentaar zijn voorzien, waardoor de lezer een indruk krijgt van de relevantie van de artikelen.

I. van der Waal, Amsterdam

R. FRÄNKEL, CH. FRÄNKEL. Orofacial orthopedics with the Functional Regulator. 220 pag., 164 afb. Karger, Basel 1989. Prijs SFr. 60,—. \$ 40,—. ISBN 3 8055 4697 1.

Deze Engelse uitgave is een uitgebreide versie van 'Technik und Handhabung der Funktionsregler' (VEB Verlag Volk und Gesundheit, Berlin 1973, 1976, 1984). Toegevoegd zijn: een extra hoofdstuk over cefalometrie, meer voorbeelden met patiënten, enige statistiek over lange-termijnresultaten en een uitgebreide literatuurlijst.

Inhoudelijk valt in de loop der jaren een accentverschuiving te bemerken van de Fränkel-apparaten als universele dentale, skeletale en functionele correctoren van klasse I-, II- en III-afwijkingen en van de open beet (Fränkel 1, 2, 3 en 4), naar het Fränkel-apparaat als orthopedisch oefenapparaat.

Tandverplaatsing verdwijnt naar de achtergrond en veel nadruk wordt gelegd op het verbeteren van de positie van de onderkaak, het opheffen van mondademhaling, het verminderen van ongewenste spanning in wangen en lippen, het verminderen van de activiteit van de m. mentalis en het creëren van een ongedwongen lipsluiting. Dit alles wordt bewerkstelligd door schilden die de wang afhouden (en mogelijk het periost onder spanning zetten om bredere kaken te creëren), lipschildjes in de omslagplooï en eventueel een lingualschildje dat de onderkaak naar voren dirigeert. De schilden worden onderling verbonden door staaldraden, die ook nog op de tanden afsteunen. Vorm- en functieherstel en de relatie van de kaken en de tandbogen volgen vanzelf als vroeg genoeg met de behandeling wordt begonnen en de coöperatie goed is. Dat laatste wil zeggen: naast bijna full-time dragen van het Fränkel-apparaat, lipsluiting oefenen.

Er worden fantastische behandelingsresultaten getoond die volgens de auteurs – de ruim 80-jarige Rolf Fränkel en diens

dochter (eveneens orthodontist) – routinematig worden bereikt als de patiënt maar meewerkt. Het kan de auteurs niet worden kwalijk genomen dat zij niet geheel objectief zijn wanneer zij andere methoden afkeuren omdat deze gewrichtsklachten zouden veroorzaken, hetgeen bij de Fränkel-apparatuur niet voorkomt. Gedurende meer dan dertig jaar heeft Rolf Fränkel zijn benaderingswijze moeten verdedigen tegen soms ongenueanceerde aanvallen van meer mechanisch ingestelde orthodontisten. Fränkel heeft, samen met zijn dochter, gepoogd zijn visie wetenschappelijk te onderbouwen. Het is een beetje jammer dat hij in dit boek probeert zijn gelijk te halen door te refereren naar publikaties die in zijn voordeel kunnen worden gebruikt, terwijl artikelen die minder positief over de therapie volgens Fränkel zijn, niet worden genoemd.

Dit boek mag gerust het levenswerk van Fränkel worden genoemd. Het is prachtig uitgevoerd en helder geschreven. Het zal zeker tot de 'klassieken' gaan behoren, ook al wordt Fränkel's therapie in Nederland weinig toegepast vanwege de moeilijkheidsgraad en de coöperatieproblemen.

H. van Beek, Goes

J. G. WALTON, J. W. THOMPSON, R. A. SEYMOUR. Textbook of dental pharmacology and therapeutics. 486 pag. Oxford University Press, Oxford, New York, Tokyo 1989. Prijs £ 22, – (paperback), £ 45, – (hardback). ISBN 0 19 261235 2 / 0 19 261823 7.

Twee van de drie auteurs schreven eerder het beknopte 'Pharmacology for the dental practitioner'. Deze nieuwe uitgave is uitgebreider en tevens aangepast aan de huidige farmacologische kennis en therapeutische inzichten.

In een algemene inleiding komen eerst de farmacotherapeutische principes aan de orde. De vier processen die daarbij een rol spelen zijn: het farmaceutisch proces (komt het middel in die vorm wel in de patiënt?), het farmacokinetisch proces (hoe en in welke mate bereikt het middel zijn plaats van werking in het lichaam?), het farmacodynamisch proces (hoe en in welke mate komt het farmacologisch effect tot stand?) en het therapeutisch proces (de uiteindelijke vertaling van dit effect in het gewenste therapeutisch effect). De factoren die van invloed kunnen zijn op deze processen – en daarmee op het therapeutisch effect – worden vervolgens besproken. In het deel 'Drugs used in dentistry' worden alle soorten geneesmiddelen behandeld die in de tandheelkunde toepassing vinden, waarbij aandacht wordt besteed aan de farmacologische, biochemische en/of immunologische processen die aan de werking van de

middelen ten grondslag liggen. Van de meeste werkzame stoffen worden de werking, bijwerkingen, interacties e.d. nog apart beschreven. Tevens worden richtlijnen voor het gebruik gegeven.

Het laatste deel ('General drugs') geeft een overzicht waarbij een min of meer anatomische indeling wordt aangehouden: geneesmiddelen die invloed hebben op het autonome zenuwstelsel, op het centrale zenuwstelsel, het hart- en vaatstelsel, de ademhalingswegen, het endocriene systeem enz. Hoewel het merendeel van de hier beschreven geneesmiddelen niet voor tandheelkundige doeleinden wordt aangewend, worden tandartsen er vaak mee geconfronteerd en sommige middelen kunnen interfereren met de tandheelkundige behandeling. Daarom worden steeds de relevante interacties, waarschuwingen en voorzorgen vermeld, waarmee de tandarts rekening moet houden.

In een apart hoofdstuk worden ongewenste effecten van geneesmiddelen beschreven zoals overdosering, intolerantie, idiosyncrasie, overgevoeligheid, teratogeniteit enz. Ook wordt een overzicht gegeven van de bijwerkingen van geneesmiddelen die zich in het orofaciale gebied manifesteren en een interactie-tabel toont de voor de tandarts relevante interacties. Het laatste hoofdstuk heeft therapie-adviezen voor de meest voorkomende tandheelkundige problemen. Zowel de 'operatieve' als de 'niet-operatieve' (waaronder de medicamenteuze) behandelingsmogelijkheden passeren de revue.

Het is een overzichtelijk, vrij makkelijk leesbaar boek, dat genoeg informatie verschaft om binnen de tandheelkunde op een verantwoorde wijze farmacotherapie te kunnen bedrijven en derhalve de moeite waard voor praktiserende tandartsen die hun geneesmiddelenkennis willen opfrisen. Hoewel, wat de geneesmiddelenwetgeving betreft, toegesneden op de Britse situatie, doet dit boek zeker niet onder voor Nederlandse uitgaven over geneesmiddelen en het biedt in sommige opzichten zelfs meer informatie: het hoofdstuk 'Non-medical use of drugs. Alcohol and Alcoholism' (over misbruik van geneesmiddelen) en het hoofdstuk 'Antiseptica and Desinfectantia' (over hepatitis B, AIDS en het voorkomen van (kruis)infecties). Wanneer men echter meer specifieke gegevens over een bepaald produkt zoekt, of produkten onderling wil vergelijken voor wat betreft effectiviteit, bijwerkingen, prijs e.d., is men toch aangewezen op Nederlandse uitgaven, zoals bijvoorbeeld het Farmacotherapeutisch Kompas.

T. Geldof, Amstelveen

RECENSIE-EXEMPLAREN

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader op deze plaats worden besproken.

1. O. MASTALIER. Immunologische Aspekte in der Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde. Herd/Störfeld-, Therapie- und Umweltflüsse. 144 pag., 45 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 128, –. ISBN 3 87652 218 8.
2. LANG/GIPP/GRENDELMEIER. Freedom in Centric. 27 pag., 28 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1989. Prijs DM 34, –. ISBN 3 87652 131 9.
3. E. KRÜGER. Operationslehre für Zahnärzte. 458 pag., 330 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1989. Prijs DM 148, –. ISBN 3 87652 284 6.
4. J. WEINECK. Der Zahnarzt im Spiegel seiner Gesundheit. Orthopädische Probleme, Risikofaktoren - Präventive Massnahmen. 84 pag., 80 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1989. Prijs DM 148, –. ISBN 3 87652 828 3.
5. F. M. McCARTHY. Essentials of safe dentistry for the medically compromised patient. Recognition. Assessment. Management. Emergency. A Saunders Core Textbook in Dentistry. 281 pag. W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, Montreal, Sydney, Tokyo 1989. Prijs £ 17.50. ISBN 0 7216 6233 1.
6. J.H. VAN BEMMEL, J.L. WILLEMS. Handboek medische informatica. 375 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht/Antwerpen 1989. Prijs f 45, –. ISBN 90 313 0755 6.
7. MEDIGON. Stichting voor Medisch Onderzoek en Gezondheidsonderzoek. Jaarverslag 1988. Financiering en Coördinatie. 388 pag. Medigon, 's-Gravenhage 1989.
8. J. M. TEN CATE. Recent advances in the study of dental calculus. 267 pag. IRL Press at Oxford University Press, Oxford, New York, Tokyo 1989. Prijs £ 35.00. ISBN 0 19 963122 0.